

Consultatie Wijziging van de Participatiewet in balans

Reactie Stichting Leger des Heils Welzijns- & Gezondheidszorg

1 Algemeen

Het Leger des Heils vindt het een zeer positieve ontwikkeling dat de herziening van de Participatiewet bestaanszekerheid en de menselijke maat terug in balans wil brengen. Van oudsher is het Leger des Heils er voor de kwetsbaarste mensen in ons land. De mensen waar wij voor staan hebben vaak meerdere problemen tegelijkertijd, denk aan dakloosheid, schulden, lvb en psychische problematiek. Hierdoor is het lastig dagbesteding of een baan te vinden en te behouden. Met onze participatieprogramma's bieden wij ondersteuning aan de mensen met de grootste afstand tot de arbeidsmarkt. Wij bouwen mee aan eigenwaarde en het vertrouwen van mensen waarmee ze kunnen participeren in de samenleving, bijvoorbeeld in onze (maatschappelijke) opvanglocaties, mensen begeleiden naar wonen en re-integratie. De verbreding en aandacht voor maatschappelijke participatie draagt bij aan onze missie om de meer dan 50.000 mensen die wij jaarlijks begeleiden (weer) mee te laten doen.

1.1 Versnelling herziening

Tijdens het commissiedebat over de Participatiewet gaf minister Schouten aan dat zij aan de slag gaat met oplossingen voor de lange termijn in spoor 2 en 3. Vanuit het Leger des Heils spreken wij onze waardering hiervoor uit maar doen we ook de oproep om deze sporen aanzienlijk te versnellen. Dit wetsvoorstel vormt pas de eerste stap gericht op het verbeteren van de Participatiewet. Zo wordt de uitkomst van de Commissie Sociaal Minimum over bestaanszekerheid pas meegenomen in de uitwerking van sporen 2 en 3 in plaats van in de huidige herziening van de wet. De huidige Participatiewet schiet tekort in het doen waar het voor bedoeld is: mensen verzekeren van een basis in bestaanszekerheid. Onze organisatie begeeft zich zowel op het vlak van formele als informele zorg, met bijvoorbeeld onze buurthuis kamers en vanuit ons vrijwilligerskader. Hierdoor signaleren wij dat voor een groot deel van de bijstandsafhankelijken uitstroom naar arbeid, zeker op de korte termijn, geen reëel perspectief is. De Participatiewet moet opgesplitst worden in het deel dat over inkomensvoorziening gaat en het deel dat gaat over begeleiding, waarbij er minder focus is op arbeidsactivering en meer op brede maatschappelijke activering. Binnen spoor 1 vraagt onze organisatie zich af of de herziening niet voornamelijk pleisters plakken is en de daadwerkelijke vernieuwing te lang uitblijft. Wij stellen daarom onze vraagtekens bij de voorgestelde herziening van de wet en willen graag wijzen op de stukken waar nu geen pleister op geplakt wordt.

2. Maatschappelijke participatie

Het Leger des Heils juicht toe dat de focus verschuift van arbeidsactivering naar maatschappelijke participatie. Onze organisatie handelt vanuit de overtuiging dat het gevoel van participeren, in welke vorm dan ook, gestimuleerd en goed begeleid moet worden. De kleine stapjes die een deelnemer kan zetten kunnen al enorm veel invloed hebben op hun bestaanszekerheid en het gevoel van participeren. Wij onderschrijven echter het rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau dat er een bredere ondersteuning moet zijn dan enkel een focus op de begeleiding naar betaald werk. In de Memorie van Toelichting van het wetsvoorstel wordt arbeidsinschakeling nog steeds als hoofddoel gezien. Juist voor de meest kwetsbaren waar het Leger des Heils zich voor inzet is het niet altijd mogelijk om terug te gaan naar volledig betaald werk. In de Memorie van Toelichting wordt onder 2.3 beschreven dat voor deze groep het belangrijk is dat *“andere vormen van participatie dan arbeid een meer gelijkwaardige positie krijgen binnen de Participatiewet”*. Dit is belangrijk, echter krijgen bijstandsgerechtigden met complexe problematiek onvoldoende ondersteuning. Vanuit de praktijk zien we dat de meest kwetsbaren in het verleden telkens weer buiten de boot dreigen te vallen. Het

is daarom van belang dat, zoals beschreven in hoofdstuk 5 van de Memorie van Toelichting, gemeenten hier kwalitatief beleid op ontwikkelen en de verplichtingen in het individuele geval bekijken. Hoe zal er op dit kwalitatieve beleid en maatwerk van gemeenten worden toegezien? Daarnaast is het van belang dat de Participatiewet met overige wetgeving afgestemd wordt, zoals de inzet van dagbesteding vanuit de Wet langdurige zorg, forensische zorg en WMO. Hierdoor kan er een eenduidigere beleidslijn inclusief eenduidige terminologie worden gehanteerd.

3. Actieve begeleiding

Zoals de Memorie van Toelichting aangeeft is 70% van de mensen in de bijstand hier meer dan 2 jaar afhankelijk van. Actieve begeleiding wordt vooral geboden aan 'nieuwe' bijstandsgerechtigden, maar mensen die langere tijd van bijstand afhankelijk zijn raken uit beeld van de gemeente. Hoe kan het dat juist de groep die al langer afhankelijk is van bijstand de minste ondersteuning krijgt? Het Leger des Heils onderschrijft hierbij het WRR rapport 'Weten is nog geen doen', waarbij het 'doenvermogen' minstens zo belangrijk is als het denkvermogen om aan de hoge eisen van onze participatiesamenleving te kunnen voldoen.¹ De meest kwetsbaren waar het Leger des Heils zich op focust zijn niet zelfredzaam genoeg en zitten juist in de groep die al meer dan 2 jaar in de bijstand zit. Zo stelt het SCP vast dat de mensen die al vijf jaar of langer een bijstandsuitkering ontvangen in bijna de helft van de gevallen naast hun uitkering geen gemeentelijke ondersteuning meer krijgen. De behoeften voor ondersteuning van deze groep zijn niet goed in beeld en onze organisatie onderschrijft het SCP rapport dat mensen met gestapelde problematiek het minst geholpen worden. Gezondheidsproblemen spelen in de breedste zin bij deze groep: naast armoede, ook psychiatrie en verslaving. Op welke wijze wordt het voorkomen en wegnemen van gezondheidsproblematiek meegenomen in de begeleiding? Vanuit de praktijk zien wij dat gemeenten het zo druk hebben met controle op fraude, dat ze niet toekomen aan de sociale hulp die deze cliënten juist zo hard nodig hebben. Het probleem bij de herziening van spoor 1 is dat de wet wordt verbreed maar er geen extra budget voor vrij wordt gemaakt. Hierdoor zal in de praktijk alsnog de aandacht van gemeenten gericht worden op de mensen die weer snel aan het werk kunnen. Het Leger des Heils pleit ervoor om binnen de herziening van de Participatiewet specifiek voor deze groep een aparte aanpak te formuleren.

4. Jongeren

Het is een positieve ontwikkeling dat het huidige wetsvoorstel een aantal kan- bepalingen introduceert om gemeenten (maatwerk) ruimte te bieden in individuele omstandigheden van burgers. Echter blijkt uit onderzoek van het SCP dat de manier waarop bijstandsgerechtigden ondersteund worden per gemeente sterk kan verschillen. Zo geeft de Memorie van Toelichting van de herziening onder 3.5 aan dat het mogelijk wordt dat een gemeente "in een individueel geval" de vierweken-zoektermijn voor jongeren niet toepast. Eind 2022 signaleerde het Leger des Heils een stijging van 50% van dakloze jongeren tussen 18 en 22 jaar. De grotere aantallen worden mede verklaard door de financiële situatie en de knip tussen jeugdzorg en volwassenen, wat ook in de Participatiewet voorkomt. Vanuit onze praktijk zien we dat de meest kwetsbare jongeren door hun ouders niet financieel worden ondersteund en begeleid, waardoor zij nog sneller dakloos dreigen te worden. Jongeren en mensen met een licht verstandelijke beperking, zijn extra kwetsbaar en hebben juist extra intensieve begeleiding nodig om te voorkomen dat ze verder afglijden en uit het zicht raken. Daarom doet het Leger des Heils de oproep om de vierweken-zoektermijn te veranderen in een vierweken-begeleidingstermijn. Wij ondersteunen het belang van ruimere financiering van het huidige wetsvoorstel omdat gemeenten nu te weinig middelen hebben om begeleiding en een goed

¹ <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2017/04/24/weten-is-nog-geen-doen>

sociaal vangnet te ontwikkelen. De meest kwetsbaren, diegenen met multi-problematiek, lijken nog steeds onvoldoende geholpen met de voorgestelde herziening.

5. Kostendelersnorm

Uit de praktijk van het Leger des Heils zien we dat er veel onduidelijkheid heerst rondom de aangepaste kostendelersnorm. Voor kwetsbaren boven de 27 geldt deze norm nu nog steeds, hoe gaat gezorgd worden dat gemeenten in geval van dreigende dakloosheid maatwerk leveren? Onze organisatie ziet dat er vooral negatieve effecten zijn, in hoeverre kan je met kostendelersnorm beargumenteren dat men sneller aan het werk gaat? Zo belanden jongeren rond hun 18^e op straat omdat men niet bekend is met de daadwerkelijke regels. Hierdoor lijkt de kostendelersnorm de financiële kwetsbaarheid van jongeren te versterken. Onze organisatie adviseert om die redenen ook aandacht te schenken aan de communicatie rondom de herziening van de wet op dit punt.

6. Conclusie

Het Leger des Heils gelooft dat elk mens een waardige plek in de samenleving verdient. Daarom moet het belangrijkste in de Participatiewet weer centraal komen te staan: de mens zelf. Met de herziening van de wet krijgen gemeenten de mogelijkheid om meer maatwerk toe te passen, maar is er nog geen harde garantie dat dit ook echt gaat gebeuren. Het Leger des Heils doet daarom de oproep dat erop gestuurd wordt dat gemeenten er echt toe aangezet worden om maatwerk toe te gaan passen, naast de eerdergenoemde versnelling van sporen 2 en 3. Daarnaast vraagt het van Rijk, gemeenten en maatschappelijke organisaties om te blijven investeren in de sociale basis. Biedt ruimte om te investeren in buurten, verbindingen in de wijk en sterke sociale netwerken. Maar borg bovenal bestaanszekerheid want vraagt nú urgentie en niet pas over enkele jaren.